

nonibus Nicaenis primum firmata penitus convelli videbatur?

CAPUT XI.

Ex jure appellationum Primatus R. Pontificis demonstratur.

I. Photius IX. saeculo jus appellationum (1) in discri-
men revocavit, cum eoque consentiunt Joannes Zonara,
Theodorus Balsamon, Marcus Ephesius, aliquique. Eudem
errorem tenent Marcus Antonius de Dominis, Apostata
de *Republica Christiana*, lib. I. c. 5.; Melchior Leydeke-
rus, in *Dissertatione de Libertate Ecclesiae Africanae*; Bohe-
merus, in *Dissertatione de causis arduis, et majoribus multa
cumulat, tum adversus jus appellationum, et multa item,
ut ceteros mittam, habent Basnagiūs, Annales politici Ecclesiastici ad annum. 547. num. 11. seqq.; Febronius, De Ecclesiae statu; Van-Espenius, Juris Ecclesiastici part. 2. tit. 2. cap. I.; Eybelius, in libello *Quid est Papa*. Hinc-
marus Rhemensis, IX. saeculo, contendit, jus appellationum tantum a Sardicensi Concilio Summo Pontifici fuisse tributum. Eadem est sententia Quesnelli, Dupinii, et Petri de Marca. Sed ius appellationum, quod in Primatu haeret, solide, copioseque praeter ceteros tueruntur Baro-
nius, ad an. 547.; ibique Pagius, in *Notis n. 6. seqq. pag. 458. et seqq.*; Bellarminus, de Romano Pontifice lib. 2. c. 21.; Natalis Alexander, *Historia Ecclesiastica*, Dis. 28. in saeculum IV; Christianus Lupus, peculiari opere, de Appellacionibus; de Simeonibus, de iudicaria Summi Pontificis potestate; Zalwein, Inst. Canonicae tom. 2. q. 1. c. 4.; et alii plurimi.*

II. Appellationum, quae ad Sedem Apostolicam ex omnibus mundi partibus interpositae sunt, tum ante, tum post Sardicense Concilium, magnus numerus est. Saeculo II. Marcion ab Episcopo suo excommunicatus ad Pium I. Romam venit, ut absolutionem acciperet.

(1) *Dissertatio de appellationibus*. Romae 1768.

Epiphanius, *Haeres. XXXII.* Negant Launojus, de Marca, Dupinius, pluresque Protestantes Marcionis appellatio-
nen, sed aliud ostendunt, Bellarminus, de Romano Pon-
tifice lib. 2. c. 21. opp. tom. I.; Christianus Lupus, de Appellationibus, Diss. I. cap. 18.; Mansius, et Roncaglia, in
Natalis Alexandri *Historiam Ecclesiasticam*, saec. 4. Diss.
28.; Zaccaria, *Anti-Febbronio*, part. 2. lib. 5. cap. 2. num.
2. Saeculo III. Fortunatus, et Felix, a Cypriano commu-
nione privati, ad Cornelium Papam provocarunt. Cypria-
nus lib. I. Epist. 5. Paulus Samosatenus, ab Antiocheno
Concilio depositus suam iterum causam apud Felicem
Pontificem agendam curavit; qua de re copiose agit Cl.
Zaccaria, *Anti-Febbronio*, part. 2. lib. 2. cap. 2. § 6. An-
no 313. Caecilianus Chartaginensis Episcopus, judicatus,
et ejectus a Synodo Chartaginensi multarum provincia-
rum, Melchiadēm Pontificem appellavit, ab eoque, causa
cognita, absolutus est. Saeculo IV. S. Athanasius ab
Orientalibus depositus, ad Julium I. sese recepit, ut re-
stitueretur. Sozomenus lib. III. cap. 2. Maximus Epi-
scopus CPolitanus in Concilio CPolitano depositus, ad R.
Sedem adpellavit, ut Nectario reprobato, CPolitanam Se-
dem retinere posset. Confer Valesium, in *Notis ad Sozo-
menum*, pag. 151. Eustatius Sebastenus Episcopus, cum in
Concilio Melitinensi Arianorum depositus fuisse, Libe-
rium Pontificem appellavit, a quo restitutus est. Petrus
Alexandrinae Ecclesiae Sacerdos, itemque Instantius,
Salvianus, Priscillianus, Apostolicam Sedem appellave-
runt.

III. Eutyches a Flaviano Episcopo CPolitano damnatus,
ad Leonem Papam confugit, a quo tamen susceptus non
est. Theodoreetus, quod Nestorio favere videtur, in Con-
cilio Ephesino damnatus, ad Leonem quoque adpellavit,
a quo in communionem receptus est. Sanc'us Joannes
Chrysostomus in Synodo ad Quercum a Theophilo Ale-
xandrino inique damnatus, Innocentium I. Romanum
Pontificem appellavit. Porro sententiam depositionis a
Theophilo Alexandrino, ejusque fautoribus latam resci-
dit, et irritam fecit Innocentius I. ut constat, tum Palladii

Helenopolitani Episcopi, tum Innocentii ipsius testimonio. Atque haec quidem Chrysostomi appellatio non Fidei, sed merae disciplinae causam respiciebat; unde educitur, ut recte monet Natalis Alexander, jus appellatum ad Sedem Apostolicam, non tantum in rebus Fidei, sed etiam disciplinae. Joannes Patriarcha Alexandrinus ab Petro Mongo haeretico, Episcopatu deturbatus, ad Simplicium Papam adpellavit. Liberatus in *Breviario, cap. XVIII.* Pertinent ad saeculum V. appellationes Bubalii, et Tauriani ad Innocentium I., uti patet ex ejus Epistola ad Episcopes Macedoniae, apud Constantium col. 841. De Gallicanis appellationibus, celebre est testimonium S. Leonis M., qui *Epist. 40. edit. Ballerin. t. 4. col. 634* inquit: *a Gallicanis innumeris relationibus esse consultam Sedem Apostolicam, et quemadmodum vetus consuetudo poscebat, per diversarum appellationem causarum, aut retractata ab ea, aut confirmata suis judicia.* Mitto appellationes Chelidonii, Lupicini, Salomonis Presbyteri, Stephani Larissaei, Contumeliosi Episcopi Rejensis, et ceteras, quarum magnus est numerus, quaeque ab iis, quos supra indicavi, Scriptoribus describuntur.

CAPUT XII.

Primatus R. Pontificis demonstratur ex jure mittendi Vicarios sive Delegatos in universam Ecclesiam.

I. Primatus Romani Pontificis (1), ut B. Petri Successoris in Ecclesiam universam evincitur quoque ab Vicariis, sive Delegatis, quos jam inde a primis saeculis per varias Christiani orbis regiones constitvere Romani Pontifices consueverunt. Et sane Innocentius I. suorum exemplis decessorum insistens, Anicum Thessalonensem Episcopum, Vicarium, sive Delegatum suum constituit. Subinde idem munus, civitatis ejusdem Praesulibus

(1) Selvaggi, *Antiquitatum Christianarum Institutiones, liber I. capit. XVI.*

leguntur tribuisse Bonifacius, Caelestinus, Xystus, Leo. In Galliis quoque vicaria delegatione honestarunt Episcopos Arelatenses, Zosimus *Epistola I.* quidem Patroclum, Caesarium autem ejusque Successorum nonnullos Symmachus et alii Pontifices consequuti. Eodem et in Hispania titulo decorati sunt Hispalenses Praesules, Zenon et Sallustius, ille a Simplicio, hic ab Horsemida. Attinent et delegatae Pontiano Episcopo a Leone, *Epistolae I. n. 1.* curiae sue vices ut in Africam iret, ibique de quoramdam Episcoporum electione quae praeter leges facta ferebatur, inquireret diligentius, ac deinde ipsi omnia, ut sese haberent, sincera fide renuntiaret.

II. Julianus Episcopus Coae eodem Vicariatus per Ecclesias Orientis munere a S. Leone, *Epist. CIV. num. 2.* exornatus fuit, postquam Anatolium propter negligientiam ea dignitate spoliaverat. Acacius Constantinopolitanus, cui S. Simplicius Ecclesias totius Orientis commendavit, eamque ipsi curam commisit, ut ad ea, quae in Orientis partibus gererentur, intentus, nota itidem ipsi faceret, quae ad Catholicae veritatis custodiam pertinebant: *Epist. XVIII. num. 1.* Et sane Acacius statim ad Romanam Sedem retulit errores et flagitia Petri Mongi: etsi postea quum obstinatior esset in tuendis ipsius Mongi partibus, Pontificium anathema in se concitat. Quod vero ad Vicarios Apostolicos per Siciliae provincias attinet, primum et antiquissimum monumentum colligitur ex *Epistola decima lib. II.* S. Gregorii Magni ad Maximianum Episcopum Syracusanum, qua Vicarium suum per Siciliam eum designat.

CAPUT XIII.

De Romani Pontificis nominis mutatione, et impositione annuli piscatoris.

I. Juxta antiquum ritum, non ipse (1) electus nomen sibi assumebat, sed ab aliis illi imponebatur. Variis id quidem exemplis probari posset, quae occurunt passim in Romanorum Pontificum vitis, qui post annum Christi millesimum claruerunt, relatis a Ciacconio, Pagio, et aliis. Quinam illi nomen imponeret, non constans fuit ordo. Putat equidem doctissimus Catalano impositum semper fuisse electo novo Pontifici nomen, sive a Primiceriis, sive a Priore Diaconorum Cardinalium, sive ab aliis id fieret, ipsius electi arbitrio, juxta praescriptum Romani Caeremonialis, auctore Augustino Patricio, sed et juxta illud quoque, quod jussu Gregorii Papae X. editum est, diciturque apud Mabillonum *Tomo II. Musei Italici, Ordo Romanus XIII. Num. II.* ubi inter alia inquit, *Priorem quidem Diaconorum petere ab electo in Pontificem, quo nomine vocari velit, et ipsum nomine, quod ei placuerit, vocabunt.* Eadem legere est in *Ordine XIV. Romano*, auctore Jacobo Cajetano, cap. X. Vetus etiam fuit mos, ut Episcopi sua aliquando, dum ordinarentur, nomina mutarent, ejusque ritus meminit Beda in *Historia Gentis Anglorum, Lib. V. Cap. XII.* Testantur quoque *Annales Fuldenses, ad annum DCCXVII.* Ceterum ut alios omittam Episcopos, quibus nominis mutatio facta est in ipsorum ordinatione, nunc ea mutatio penes solos Summos Pontifices remansit. Solent apud Graecos, qui Episcopatum ineunt, mutare nomen, assumptu quoipiam alio Majorum suorum, sanctitatis fama insignium.

II. Nec porro damnanda est haec nominis mutatio, si ejus prima attendatur origo. Primus namque auctor ejus fuit Deus ipse in veteri Testamento: postmodum in Evan-

(1) Cata'ano, *Caeremoniale Sanctae Romanae Ecclesiae commentariis auctum.* Titulus II. §. XXXIV.

gelio a Jesu Christo approbata. Ad rem tamen exquisite se offert mutatio nominis facta a Salvatore in persona Simonis. Aliud quoque exemplum mutationis nominis exhibuit Dominus in duobus aliis Apostolis, videlicet Jacobo Zebedaei, et Joanne ejusdem fratre, ut legitur apud S. Marcum, cap. XIII. v. 17. Alia quoque mysteria forent observanda in mutatione nominis ex Saulo in Paulum, peracta a Christo Domino, postquam ex persecutore nascentis Ecclesiae factus est Vas Electionis, ut nomen Christi portaret coram gentibus, et filiis Israel, et Doctor Gentium a Deo fuit constitutus. Sed notandum est, quod licet Summus Pontifex, aliud nomen sibi assumere soleat, revera tamen illud, quod inditum est in Baptismate, non deponit; nam etsi in Diplomatibus, Bullis, ac litteris Apostolicis nomine assumpto utatur, nihilominus signandis supplicationibus (quae perpetuo in Archivo Apostolico remanent) se propria manu subscribit, eo ipso nomine, quo priusquam Pontifex crearetur appellari consueverat. Unde potius videtur assumptum nomen referri posse ad suam dignitatem ostendendam, cum nullatenus priscum nomen in Baptismo susceptum deponant.

III. Electo novo Pontifici imponunt annulum Piscatoris: Ordines Romani XIII. et XIV. annuli impositionem recensent, sine tamen illo Piscatoris additamento. Annulus Piscatoris sigillum est, quo Romanorum Pontificum Brevia obsignantur. Tribus autem, ut notat Macrius in suo *Hierolexico*, uti solent Pontifices ipsi sigillis, Annulo Piscatoris, quo Brevia Apostolica in cera rubra, Bulla plumbea, qua Privilegia, et Litterae Cancellariae, et Signo, quo Bullae Consistoriales muniuntur. Annulus Piscatoris dicitur, quod S. Petri in actu punctionis imaginem insculptam habet. Ea vox annuli Piscatoris, teste Dufresne in suo *Glossario*, ante annos DC. minime nota, invaluit porro multum a saeculo XIV.

CAPUT XIV.

De ritu praferendae Crucis ante Romanum Pontificem.

I. Ordo rerum postulat (1), ut hoc loco sermonem instituamus de ritu praferendae Crucis ante Romanum Pontificem, dum in publicum egreditur. Duplex fuit Crucis genus, olim Pontifici praferri solitum; alia enim erat forma Crucis, quum ad stationes, et ad litanias faciendas procederet, alia vero, quum per Urbem incederet. Illa vocabatur, *stationalis*, *haec vexillum Dominicæ Crucis, seu Crux*. Cruces stationales ideo hoc nomine sunt appellatae, quod Romano Pontifici, Clero, et populo, solemni ritu ad stationes procedentibus, praferrentur. Anastasius non semel de Cruce stationali meminit. Etenim in Leone III. refert, a Carolo Magno Basilicae Constantianae, idest Lateranensi, oblatam fuisse Crucem gemmis hyacinthinis, quam Almificus Pontifex in letania praecedere constituit, secundum petitionem ipsius piissimi Imperatoris. Adi si iubet Johannem Ciampinum, qui peculiarem disquisitionem de *Cruce stationali* vulgavit. Insper in supplicationibus, et in occurso Episcoporum, Imperatorum, Regum, procerumque virorum, hoc in more vel ab antiquissimis temporibus positum fuit, ut Cruces praferrentur, Clero, et populo cum psalmodia comitantibus. Hujus moris monumenta profert Jacobus Gretserus lib. II. de *Cruce* cap. XXXI. et XXXV. Apud Anastasium in Johanne I. § III. legitur: *S. Johanni I. Pontifici Romano, dum appropinquasset civitati (CPolitanae) millario XV. ipse Rex Justinus Imp: et omnis civitas obviam venit, cum ceris et Crucibus, quasi Beatus Petrus praesentialiter adesset. S. Augustino Anglorum Apostolo, a S. Gregorio Magno in Angliam misso, ex Bedae Historia Anglicana, et ex Johanne Diacono in vita S. Gregorii,*

(1) Fivizzani, *De ritu Sanctissimae Crucis Romano Pontifici praferendae Commentarius.*

Crucem, praelatam novimus. Ut autem ad Romanos Pontifices revertamur, pro veteri more deferendi ante eos Crucem faciunt haec exempla. Nam Benedictus VIII. Roma pulsus ab schismatico invasore, ad Henricum Germaniae Regem confugit, qui Crucem ejus, ut est apud Ditimarum, in suam custodiam recepit. De cruce argentea Romanis Pontificibus praferri solita, meminit S. Petrus Damiani, Lib. I. Epist. ultima, dum refert, duos invasores Pontificiae Sedis jussisse, ut ante se Crux argentea gestaretur.

II. Quinque causae assignantur a Fivizziano cur Crux praferatur Romano Pontifici in publicum prodeunt. Prima, ad Fidem in Jesum Christum propter nos redimendos, et salvandos Crucis affixum, absque rubore, et intrepide profitendam. Secunda, ad illius, cui praefertur, ardentem amorem erga Crucem, et peracta in ea nostrae salutis mysteria, indicandum, ac manifestandum. Tertia, ad Papae, et universi Papae comitatus a cunctis periculis tutelam, ac protectionem. Quarta, ad illos, qui eam sequuntur, et comitantur, a peccatis cohibendos, et ad Crucifixi imitationem monendos. Postrema, ad Papae supremam omnium dignitatem ac potestatem declarandam, cunctorumque fidelium oculis proponendam.

III. Quemadmodum vero honoris causa Romani Pontifices olim consuevere insignia, et ornamenta quaedam, Ecclesiae Romanae propria, illustrioribus Ecclesiarum Praesulibus elargiri, ita Archiepiscopos nonnullos Crucis ante se praferendae privilegiis decoraverunt. In Italia ergo jam tum Ravennates Archiepiscopi hoc honore donati sunt, eoque amplissimo; nam permisum eis fuerat, ut Crucem sibi non modo in Provincia sua praferri facerent, sed in peculiari etiam Romani Pontificis Provincia, usque ad tertium Urbis milliarium. Ravennatum exemplo, alii quoque Metropolitae praferendae Crucis privilegio subinde a Summis Pontificibus exornati fuere. Legati Apostolicae Sedis jam inde a Christi saeculo IX. honore crucis praferendae a Romanis Pontificibus insigniti fuerunt. In rei confirmationem assertur S. Anscharii

Hamburgensis Episcopi exemplum, qui a Gregorio IV. Sedis Apostolicae Legatus A. D. 834. designatus, deinde Crucis ante se deferendae praeclaro privilegio a Leone IV. donatus fuit. Humbertus praeterea Silvae Candidae Episcopus, Apostolicae Sedi Legatus apud CPolitanum Imperatorem, dum esset CPoli. A. D. 1050, Crucem sibi praferendam curavit. De Crucis praelatione Patriarchis, Primatibus, et indiscriminatim Archiepiscopis omnibus demum permissa, adeundus P. Thomassinus, *Vetus et Nova Ecclesiae Disciplina*, lib. II. part. I. cap. LIX. num. VIII. Saeculo siquidem duodecimo, ut ille docet, crucis praferendae privilegium a Metropolitanis peti consueverat; deinde ita sensim Metropoliticae dignitati cohaesit, ut saeculo XIII. ex quo quis Archiepiscopatum esset adeptus, jus quoque Crucis praferendae assequetur.

CAPUT XV.

De ritu gestandi super humeros Romanum Pontificem, nec non de sacro-sancto Christi Corpore Romano Pontifici iter consciente praferendo.

I. Ridendi itaque sunt Novatores haeretici, qui ritum ipsum sustollendi super humeros Pontificem Maximum ignoranter temereque impugnare conantur. Non est profecto fastus vel superbiae nota, ut ipsi contendunt, sed potius pastoralis vigilantiae mysterium, ut docet Macri in suo *Hierolexico*, verbo *Sellare*. Nam quid aliud nomen Episcopi, quam inspectorem graece sonat? Dum ergo Summus Pontifex tanquam Episcorum Episcopus ab universo Christiano orbe colitur, consentaneum profecto est, ut eminentiori sella deferatur, et a nobis, ejus subditis tanquam itineris gloriae director, Fideique pharus, ac mundi lux videatur. Sed supervacaneum est Novatores durae cervicis refellere his rationibus, cum inferiores Romano Pontifice Maximo Antistites jam soliti fuerint, vel longe ante annum Christi millesimum, aurea sella deferri, gestata laicorum virorum nobilium humeris, nul-

lusque fuerit, qui eum ritum reprehenderet. Fuit plane antiquus ritus, ut novus Episcopus in Throno Pontificali constituendus, in *Sella aurea*, secundum veterem Ecclesiae Gallicanae usum, manibus Episcoporum deportaretur, ut colligimus ex Eddio, in *Vita S. Wilfridi Eboracensis Archiepiscopi*, qui in Gallia sacrum Episcopalis ordinationis munus consequitus fuerat, claruitque saeculo VII. Notat haec eruditus Martene, *Libro I. De antiquis Ecclesiae ritibus*, Cap. VIII. articulo X. num. XIV, ubi etiam censet, mutatum postmodum fuisse eum ritum in solemnem illam deportationem, qua recens consecrati Episcopi, cum primum accederent ad suam Ecclesiam Cathedralem, nobiliorum virorum humeris deportabantur. Sella deferri consuevit Summos Pontifices, jam longe ante annum Christi millesimum, et quidem cum ad Ecclesiam pergerent ad celebrandam Missam Pontificalem, docent nos inter alios duo pueri Romani Ordines, primus nempe, num. VI. et secundus, num. II. apud Mabillonum, *Tomo II. Musei Italici*.

II. Prae ceteris vero notatu dignus ritus est ille, gestandi scilicet in itinere coram Pontifice Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum. Exploratissimum est complures scilicet olim Fidélium, maxime C'ericorum, dum longinquò se darent itineri, hoc se Eucharistiae Sacramento instruere solitos fuisse. Hoc antiquitatis Ecclesiasticae monumentum sane pulcherrimum in Ecclesia hæsit omnium Principe, et magistra, alibi prorsus obliteratum. Certe Archiepiscopus Beneventanus dum Dioecesim visitaret, Sanctissimum Sacramentum publice ante se deferre solebat, eaque consuetudo ad Pauli II. usque tempora duravit, ut ms. Codex in Archivo Beneventano asservatus testatur. Ceterum tametsi antiquus ritus sit, ut Romano Pontifici ex Urbe alio proficiscenti Sacra Eucharistia praegestetur, recentior tamen est illa, ut per Urbem procedenti ipsa Divina Eucharistia praferatur. Vide Rocca, *De Sacrosancto Christi Corpore Romanis Pontificibus Commentarium*. Extat. T. I. ejus Operum, pag. 33. et seqq.

CAPUT XVI.

De osculatione pedum summi Pontificis.

I. Usus osculandi pedes Pontificis (1) antiquissimus est. Et re quidem vera in actis Sanctorum Hippolyti, Eusebii, et siorum, qui Romae gloriosum agonem peregerunt, non semel legitur eosdem et alios fideles, ad Beati Stephani Papae pedes procidisse, venerationis gratia. Refert Baronius ex antiquis actis S. Susanna ad annum Christi 204. num. 8. quod Pedrina repente, ad Cajum Papam se contulit, ad pedesque procidens, eosque ex more exosculata, aequse se ad fidem recipi postulavit. De Justiniano seniore Imperatore, qui Costantinopoli recepit Joannem Papam, sic Anastasius refert in libro Pontificali, num. 54. *Tunc Justinus Augustus dans honorem Deo, humiliavit se pronus in terram, et adoravit Beatissimum Papam Joannem.* Eodem honore susceptum ab Imperatore Justiniano Constantimum Papam, narrat idem Anastasius in libro Pontificali: *In die autem qua se vicissim viderunt, Augustus cum regno in capite, sese postravit, pedes osculans Pontificis.* Auctor est citatus iam non semel Anastasius Bibliothecarius, in electione Leonis IV. quae facta est anno 847. eumdem ei cultum ex avito more fuisse exhibitum non modo a Clero, sed et sacris proceribus qui tum adfuerunt. *Tunc inquit in ejus Vita omnes pergentes cum gudio, multaque aviditatis laetitia... ad Lateranense Patriarchium perduxerunt, qui morem conservantes antiquum, omnes ejus osculati sunt pedes.* A Pipino quanta cum veneratione susceptus fuerit Stephanus III. licet ex iis elicere, quae Paulus Aemilius in sua historia, de gestis Francorum commemorat. Prolixior forem si per singulas posteriores aetates exempla minutum vellem ire con-gestum.

II. Etiamsi alia ratio non suppeteret, quam ipse usus,

(1) Saussay, *De Osculatione pedum Romani Pontificis.*

costanter ab exordio Christianae Religionis observatus a viris Apostolicis, a Martyribus, ab Episcopis, Sacerdotibus, Clericisque omnis ordinis: quin et ab Imperatoribus, Regibus, Principibus, ac inferioris cuiusque status fidelibus: a quibus per exempla praeclarissima, certissimique expressa monumentis, eum morem continua usque ad nos temporum successione servatum esse plane evincimus: satis superque valeret hujus consuetudinis auctoritas ad eiusdem ritus observationem confirmandam, et eos qui contra obmurmurant, nimiae indocilitatis ab explorata, eaque antiquissima, Catholicae Ecclesiae consuetudine, redarguendum. Sic perstringebat Sanctus Augustinus Pelagianos, *libro III. de peccato. merit. et remiss. c. 7.* Verum praeter hanc rationem, aliae sunt, quibus quam sit ea consuetudo pietati consentanea, luce clarius apparet.

III. Sandalia Romanorum Pontificum, vetustissimis etiam temporibus cruce insigniri solebant. In Ecclesia SS. Cosmae et Damiani martyrum, quae a S. Felice III. Romano Pontifice extracta est, conspicitur imago musivo opere, ejusdem Sancti Felicis, quae sandalia habet totum pedem ambientia, et ad cujusque sandalii, circa digitos, extremitatem crux alba compacta est. Multa de cruce super sandaliis Pontificum monumenta in vetustissimis Urbis Ecclesiis adhuc supersunt, quorum mentionem Rocca Episcopus Tagastensis, in opere, *Observationes in imagines S. Gregorii injecti*, nimirum figura Honorii I. ad S. Agnetem via Nomentana, cum sandaliis alba cruce ornatis: Johannis IV. et Theodori Pontificum, in Oratorio S. Venantii prope fontem Lateranensem, olim imago extabat, cum sandaliis parvula cruce nigri coloris insignitis. Describit praeterea idem Rocca sandalia S. Silvestri Papae, et S. Martini Papae I. quae in eorum Ecclesia ad titulum Equitii hactenus asservantur. S. Martini calceus ornatus est quibusdam operibus ex serico, et auro contextis, cum cruce decussata, instar Graecae litterae X. Lineas etiam, quae quamdam crucis speciem praeserfunt, in calceo S. Silvestri se vidisse, testatus est ocu-

latus inspector Rocca, a quo etiam discimus, olim expressas fuisse ad S. Martinum in foro Boario, Honorii, ac Gregorii Magni, et Doni Romanorum Pontificum, qui saeculo VII. floruerunt, musivas icones cum sandaliis, parvula cruce nigri coloris coniectis. Similiter et ad basilicam Lateranensem, imago Joannis VII. sandalia cum parvula cruce nigri coloris exhibebat. Effigies Leonis III. in triclinio Lateranensi, sandalia cum una tantum sole, plantam pedis cooperiente gerit, sed habent subligacula, quae figuram decussatae crucis efformant. Quod si imagines Paschalis I. ad Sanctam Praxedem, ad Sanctam Caeciliam, ad S. Marlam in Domnica, et ad Sanctam Pudentianam, nullam crucis formam in sandaliis ostendunt, incuria pictorum, vel eorum, qui picturas facientes curabant, accidisse animadvertisit saepius a nobis memoratus Angelus Rocca Tagastensis Episcopus. In posterioriorum enim temporum musivis tabulis, quas vidit idem Tagastensis Antistes, Romanorum Pontificum sandalia cruce superornantur.

IV. Nos aliqua etiam ex veteribus monumentis subdamus. Sandalia S. Martini, et Gregorii IV. in codice Rabani, de laudibus sanctae crucis, nigro colore coniecta sunt. Variae item sandaliorum figurae apparent in tessellato opere, sub absida Basilicae S. Mariae translyberim ab Innocentio II. constructo. Visitur enim S. Innocentius Romanus Pontifex, qui sandalia rubea in pedibus gestat; deinde S. Laurentius, qui habet quoque sandalia rubei coloris. Crucem denique rubei coloris praeferunt Sandalia Gregorii IV., ut visitur in musivo opere sub absida Ecclesiae S. Marci in Urbe.

V. Non est tamen quod quis (1) insanam ullam mentem Pontificibus nostris assignet, propter additum Sandaliis crucis ornamentum. Quin potius ex eo ipsorum humilitas atque demissio commendari maxime debet. Cum enim illi primum agnoscerent, universos passim Christianos, pietatis et honoris ergo, ad suorum pedum

(1) Vide Balduinum, *De calceo antiquo caput. XXVII. et seqq.*

oscula prouere, ut a se honorem illum ad Jesu Christi Domini gloriam transferrent, Crucem, quae praecipuum est illius gloriae monumentum, calcis suis adtexi curaverunt. Quid amplius? In Christianorum omnium fronte et pectore Crucis signum, pro more antiquissimo et vere pio, solet efformari; quo intelligent, sibi in professione Fidei non erubescendum, sed eam in animo simul et ore habendam. Pontificum vero nostrorum calcis illud idem est impressum, ut gressus nostros in viam pacis recta ducant.

CAPUT XVII.

De tiara, camauro, rochetto, et stola summi Pontificis.

I. Romanus Pontifex a vetustissimis (2) temporibus praeter mitram, certis locis atque diebus, tiaram quamdam gerit, nunc tribus coronis, seu circulis aureis circumdatam, et interdum gemmis intextam, quam veteres autores *tiaram*, *phrygnum*, *regnum*, et *Papalem mitram* appellare solent. Nonnulli originem hujus regni gestandi deducendam ab ementita Constantini donatione putant, adeoque eo primum S. Silvestrum usum fuisse. Daniel Papebrochius vero hanc originem minime referendam esse spuriae Constantini donationi acriter contendit, licet exordia deferendae tiarae Sancto Silvestro adscribat. Usus corona, seu Regni penes Romanum Pontificem inventum fuisse aetate S. Hormisdæ Papæ, qui sedit anno Christi 514. tradit Franciscus Junius relatus a Nicolao Alemanno in Dissertatione *de Parietinis Lateranensis*. Nullatenus igitur appetit, ante saeculi octavi initium, Romanum Pontificem hoc capitum ornamento, Tiara videlicet corona insigni, usum fuisse. Constantinus Papa, qui sedere coepit anno Christi 708. hoc ornamento usus est, et hoc non obscure indicatur ab Anastasio Bibliothecario in ejus vita.

(2) Georgi, *De Liturgia Romani Pontificis cap. XXVII.*